

ปัญหากฎหมายในธุรกิจเช่าซื้อตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจ
ให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565¹

The Legal Issues in the Hire-Purchase Business Regarding the Issuance of
the Contracts Committee's Notification Prescribing Car and Motorcycle
Hire-Purchase as a Contract-Controlled Business 2022

อติวัฒน์ สิ้นสิริวานิชย์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Atiwat Sinsirivanich
Faculty of Law, Chulalongkorn University

E-mail: 6480170134@student.chula.ac.th

Received: May 20, 2024; Revised: September 4, 2024; Accepted: September 9, 2024

บทคัดย่อ

การเช่าซื้อถือเป็นธุรกรรมทางสัญญาที่มีความสำคัญกับเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างยิ่ง และจัดเป็นธุรกิจที่ถูกรับควบคุมสัญญามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 โดยการกำกับดูแลธุรกิจเช่าซื้อในเรื่องของสัญญาจะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคโดยการอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ กำหนดให้การประกอบธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ซึ่งปัจจุบันมีการแก้ไขครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งการแก้ไขในฉบับดังกล่าวมีความมุ่งเน้นประเด็นปัญหาในหลายส่วนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของค่าใช้จ่ายตามสัญญาเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อจะต้องแบกรับ โดยการจำกัดสิทธิต่างๆ ของผู้ประกอบธุรกิจในการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายจำนวนเหล่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางแก้ไขที่มีลักษณะ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเรื่อง “ปัญหากฎหมายในธุรกิจเช่าซื้อตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา” หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ วาทินพงศ์พันธ์เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เมื่อกฎหมายดั่งขึ้น เสี่ยงปิ่นก็เงียบลง?

สอดคล้องไปกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยปัจจุบันที่กำลังประสบปัญหาวิกฤตหนี้เสียรถยนต์สูง ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ช่วงโควิด-19 ซึ่งโดยงานศึกษาวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเพื่อหาแนวทางและมาตรการการปรับปรุงพัฒนากฎหมายของประเทศไทยในด้านสัญญา เพื่อให้เกิดความคุ้มครองผู้บริโภคทางการเงินอย่างแท้จริง โดยเป็นการแทรกแซงผู้ประกอบการธุรกิจน้อยที่สุด เพราะการใช้กฎหมายที่ต่าง ๆ ในการกำกับธุรกิจ ย่อมเป็นการสร้างต้นทุนที่สูงขึ้น ซึ่งสุดท้ายแล้วย่อมตกกลับมาเป็นภาระแก่ผู้บริโภคเช่นเดิม ดังนั้น เพื่อที่จะเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเห็นสมควรที่จะแก้ไขบททวนประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้การประกอบธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา 2565 โดยการ (1) สร้างความตระหนักรู้ทางการเงินแก่ผู้เช่าซื้อถึงค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นภายหลังเช่าทำสัญญา (2) ทบทวนแก้ไขการจำกัดสิทธิในการเรียกมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อภายหลังการขายทอดตลาด (3) ยกเลิกกฎหมายที่เป็นการเพิ่มภาระต้นทุนของผู้ประกอบการ และให้เกิดการสะท้อนต้นทุนตามกลไกตลาด

คำสำคัญ: การเช่าซื้อ, การคุ้มครองผู้บริโภค, การควบคุมสัญญา

Abstract

Hire purchase is a pivotal transaction in Thailand's economy and has been subject to regulatory oversight since 2000. The control of hire purchase agreements, particularly those involving automobiles and motorcycles, falls under the authority of the Office of the Consumer Protection Board, pursuant to Section 35 bis of the Consumer Protection Act B.E. 2522 (1979). This regulation classifies hire purchase businesses as subject to contract regulation. The most recent amendment, enacted in 2022, addresses key issues, particularly the financial burdens on hirers, by limiting the rights of businesses to impose excessive fees. This is in response to the growing issue of non-performing car loans, exacerbated by the COVID-19 pandemic. This thesis aims to explore legal reforms in Thailand's contract law to enhance financial protection for consumers, while ensuring minimal disruption to business operations. Excessive regulation can lead to increased operational costs, which are ultimately borne by consumers. To address these concerns, a review and revision of the Notification of the

Contract Committee on the Regulation of Automobile and Motorcycle Hire Purchase Business B.E. 2565 (2022) is proposed, with a focus on (1) increasing financial literacy among hirers of potential post-contract costs, (2) revising limitations on claims for outstanding debt following auction sales, and (3) eliminating regulations that unnecessarily inflate business costs, allowing cost adjustments through natural market mechanisms.

Keyword: Hire Purchase, Consumer Protection, Contract Regulation

1. บทนำ

ประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่มีฐานกำลังผลิตในอุตสาหกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในระดับต้นๆ ของโลก^{2 3} และมีจำนวนผู้ใช้รถยนต์ใหม่ในจำนวนที่สูง อาจเนื่องด้วยข้อจำกัดทางการคมนาคมในประเทศ⁴ ทำให้การเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ซึ่งเป็นสัญญาที่ผู้ให้เช่าซื้อให้สิทธิผู้เช่าซื้อในการใช้สอยทรัพย์สินตามสัญญาได้แก่รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ซึ่งมักมีราคาสูง โดยไม่ต้องชำระราคาเสร็จสิ้นในคราวเดียว มีความเหมาะสมกับประเทศไทยอย่างมาก โดยอ้างอิงสถิติการจดทะเบียนรถใหม่กรมการขนส่งทางบกพบว่าสูงถึง 2.9 ล้านคันในปี 2565⁵ จึงทำให้การเช่าซื้อเป็นธุรกรรมที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างมหาศาล แต่ในขณะเดียวกันก็กลับก่อให้เกิดปัญหาหนี้เสียสูงเป็นอันดับต้น⁶ ซึ่งปัญหาหนี้เสียดังกล่าวมักเกิดในกลุ่มผู้เช่าซื้อที่มีความสามารถใน

² ASEAN Automotive Federation, "Statistics Year-to-Date March 2024," (2024), accessed May 1, 2024, https://www.asean-autofed.com/files/AAF_Statistics_ytd_mar2024.pdf.

³ Organisation Internationale des Constructeurs d'Automobiles, "2023 Production Statistics," (2023), accessed May 1, 2024, <https://www.oica.net/category/production-statistics/2023-statistics/>.

⁴ ภาณุพงศ์ รัชชระ และ ปธานิน บุตตะมาศ, "การศึกษาความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล," *Journal of Transportation and Logistics* 13, ฉ. 1 (มิถุนายน 2020 – พฤษภาคม 2021): 41.

⁵ กลุ่มสถิติการขนส่งกองแผนงานกรมการขนส่งทางบก, ข้อมูลด้านทะเบียนรถประเภทจดทะเบียนใหม่.

⁶ ธนาคารแห่งประเทศไทย, "รายงานเสถียรภาพการเงินรายไตรมาสประจำไตรมาสที่ 3 ปี 2566," (2566), สืบค้นเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2567, https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/reports/financial-stability-snapshot/FSSnapshot_Q366.pdf.

เมื่อกฎหมายดั่งขึ้น เสียเงินก็เจ็บลง?

การชำระหนี้ต่ำซึ่งอาจชำระค่าวงได้เพียงบางส่วน หรือเพียงดอกเบี้ยเท่านั้น และยอมส่งผลกระทบต่อไปในระดับเศรษฐกิจก่อให้เกิดปัญหาการอุดหนุนการขยายตัวตามมา⁷ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ปรากฏกฎหมาย ฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับใดที่กำกับดูแลในเรื่องดังกล่าวโดยตรง การกำกับดูแลธุรกิจเข้าซื้อจึงตกอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคโดยการอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ⁸ กำหนดให้การประกอบธุรกิจเข้าซื้ออรรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา โดยมีอำนาจในการกำหนดข้อสัญญาซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจให้เข้าซื้อจะต้องจัดทำสัญญาให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด โดยออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจเข้าซื้ออรรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 ซึ่งมีการปรับปรุงแก้ไขครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2565

การแก้ไขประกาศฉบับดังกล่าวครั้งล่าสุดนี้ นับเป็นการแก้ไขที่มีประเด็นสำคัญกระทบต่อภาพรวมของธุรกิจเข้าซื้อมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจให้เข้าซื้อ เพราะมีเนื้อหาสาระที่เป็นการจำกัดสิทธิบางประการ อันเป็นอุปสรรคต่อความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจให้เข้าซื้อ และเมื่อผู้ประกอบการธุรกิจต้องแบกรับภาระในการดำเนินการที่เพิ่มขึ้น ค่าดำเนินการดังกล่าวส่วนหนึ่งจะถูกสะท้อนกลับมาเป็นต้นทุน และตกกลับสู่ผู้บริโภคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในรูปของดอกเบี้ยเข้าซื้อที่เพิ่มมากขึ้น^{9 10 11} และทั้งประกาศฉบับดังกล่าวยังคงมีบางส่วนที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดความคุ้มครองกับผู้บริโภคอย่างเหมาะสม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทบทวนและ

⁷ สุพริศร์ สุวรรณิก, "หนี้ครัวเรือนไทย: เพราะเหตุใดจึงต้องกังวล?", (18 มีนาคม 2566), สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2567, https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/Article_20Mar2023_01.html.

⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 มาตรา 35 ทวิ.

⁹ ประชาชาติธุรกิจ, "ทีเอสโก้" ส่งเทรดเข้าซื้อ, (25 มิถุนายน 2563), สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2567, <https://www.prachachat.net/finance/news-153459>.

¹⁰ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, "คุมดอกเบี้ยเข้าซื้อ ไม่เกิน 15% กับการปรับตัวของผู้ประกอบการ," (12 พฤศจิกายน 2564), สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2567, <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Line-Today-12-11-21.aspx>.

¹¹ Rabbit Care, "อัปเดตดอกเบี้ยสินเชื่อกใหม่ปี 2566 ทุกธนาคาร มีอะไรเปลี่ยนแปลงบ้าง," (2566), สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2567, <https://rabbitcare.com/blog/financial-tips/updated-information-about-interest-rates-for-new-cars>.

ปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองผู้บริโภคและการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ

2. การแทรกแซงของรัฐในการควบคุมสัญญาที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

การแทรกแซงภาคธุรกิจซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิบางประการ ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและตลาด ซึ่งโดยปกติแล้ว ในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมักอาศัยหลักการของกลไกตลาด (Market mechanism) เป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรไปยังผู้ที่ต้องการใช้ทรัพยากรนั้น ๆ¹² โดยกฎหมายมีบทบาทหน้าที่เพียงเป็นการรับรองการใช้สิทธิและเสรีภาพในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรตามกลไกตลาด เพื่อให้เป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญา อย่างไรก็ตาม ในหลายครั้งรัฐก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าแทรกแซงกลไกตลาดเพื่อให้เกิดความยุติธรรม (Equity) แม้อาจไม่เกี่ยวกับกรณีที่กลไกตลาดนั้นจะล้มเหลวหรือไม่ก็ตาม¹³ ซึ่งบทบาทของรัฐในการแทรกแซงกลไกตลาดนั้นย่อมปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะ ประเภทของธุรกิจ และระดับศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ ด้วย โดยในประเทศไทยเองนั้น ธุรกิจเช่าซื้อยานพาหนะเพื่อการใช้สอยส่วนบุคคลก็จัดเป็นธุรกิจที่รัฐจำเป็นต้องมีการเข้ามาควบคุมกลไกตลาดโดยเฉพาะในเรื่องของราคา ผ่านพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคในการควบคุมสัญญาเช่าซื้อที่ผู้บริโภคทำกับผู้ประกอบธุรกิจให้ เป็นไปตามแบบที่กฎหมายกำหนด

ในลักษณะดังกล่าวเองนี้ก็จะเห็นได้ว่า รัฐมีหน้าที่สำคัญมากไปกว่าการรับรองสิทธิให้แก่ปัจเจกชน สิทธิในทรัพย์สินของเอกชน หรือสิทธิในการทำสัญญา แต่ยังคงไปถึงการปกป้องผู้บริโภคจากการถูกเอาเปรียบโดยปัจจัยที่อาจเกิดจากความล้มเหลวของกลไกตลาด กล่าวคือ การผูกขาดและอำนาจต่อรองของคู่สัญญา เนื่องด้วยธุรกิจเช่าซื้อ ฐานะของผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อ มักมีความแตกต่างกันอย่างมาก และในกรณีที่การควบคุมการแข่งขันในตลาดมิได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองต่อยกกว่าหรือผู้เช่าซื้อ ย่อมขาดทางเลือกและจำต้องเข้าทำสัญญาโดยไม่สมัครใจอย่างเลี่ยงไม่ได้ ทำให้รัฐเข้ามามีบทบาทในการจัดการสัญญา โดยผ่านทางอำนาจนิติบัญญัติ ซึ่งรัฐเองก็จะต้องคำนึงถึงเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) ของเอกชนเพื่อไม่ไป

¹² สรุปลงความจาก ปาฐกถาปริทัศน์ พนมยงค์ 2560: ประชาธิปไตย กลไกตลาด รัฐ และทุน – สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์

¹³ ศักดา ธนิกกุล, *กฎหมายกับธุรกิจ*, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2559), 22.

เมื่อกฎหมายดั่งขึ้น เสียงปืนก็เงียบลง?

ขัดขวางการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ ในขณะที่พวกมันก็ต้องคำนึงถึงความยุติธรรมและอำนาจต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกันของคู่สัญญาด้วยนั่นเอง¹⁴

2.1 เสรีภาพของเอกชนบนหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาและเสรีภาพในการทำสัญญา

หลักเสรีภาพของเอกชน (Principle of Liberalism) เป็นหลักการพื้นฐานที่สุดของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม โดยรัฐมีเพียงหน้าที่ในการกำหนดกรอบเพื่อให้เศรษฐกิจสามารถดำเนินไปได้ภายใต้อุดมการณ์ของเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ซึ่งประกอบไปด้วยการที่เอกชนจะสามารถประกอบธุรกิจและแลกเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตนได้อย่างอิสระ¹⁵ โดยรัฐควรมีหน้าที่เพียงการให้ความรับรองเสรีภาพดังกล่าวของเอกชนเท่านั้น หรือแทรกแซงเพียงเท่าที่กลไกตลาดไม่อาจจัดสรรทรัพยากรนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยรายละเอียดของการใช้เสรีภาพของเอกชนนั้นพิจารณาด้วยรายละเอียดบนหลักการดังต่อไปนี้

(1) หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of Will) เป็นหลักที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลตั้งอยู่บนเจตนาของบุคคล อันเป็นแหล่งกำเนิดของสิทธิ และหน้าที่ประการหนึ่ง โดยการที่เมื่อสองฝ่ายขึ้นไป เกิดเจตนาเห็นพ้องต้องตรงกันในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ก็ย่อมก่อให้เกิดเป็นสัญญาขึ้น ซึ่งการเกิดขึ้นเป็นสัญญานี้เองย่อมอาศัยการต่อรองซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ จึงทำให้อำนาจต่อรองเพื่อกำหนดเงื่อนไขหรือข้อความแห่งสัญญาโดยปราศจากการแทรกแซงและครอบงำของอำนาจรัฐเป็นสาระสำคัญ ซึ่งผู้แสดงเจตนาสมควรที่จะมีอิสระในการผูกมัดตนเองเพื่อเข้าทำสัญญาใด ๆ โดยอาศัยเจตนาเป็นตัวก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามสัญญา ซึ่งการเกิดขึ้นของสัญญาในลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นการเกิดขึ้นซึ่งสิทธิหน้าที่โดยความสมัครใจของตนเองเท่านั้น และย่อมเป็นผลบังคับใช้ที่ดีที่สุด กล่าวคือการถือว่ากฎหมายที่ตกลงกันได้เพื่อจำกัด หรือกำหนดสิทธิหน้าที่บางประการของตน น่าจะเป็นกฎหมายที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่เอกชนมากที่สุด โดยสมมติฐานว่าบุคคลทุกคนนั้นมีอำนาจต่อรองที่เท่าเทียมกันตามกฎหมาย กล่าวคือ มีความรู้ความเข้าใจถึงฐานะ

¹⁴ เพิ่งอ้าง 81.

¹⁵ ทิวา เงินยวง, *กฎหมายเศรษฐกิจ*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2531), 57-58.

และความสะดวกได้เปรียบเสียเปรียบของตนในอำนาจต่อรอง โดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำ โดยมิได้ถูกบังคับทั้งทางตรงหรือทางอ้อมให้เข้าผูกพันทำสัญญา¹⁶

(2) หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) หลักการพื้นฐานที่เป็นการตอบสนองต่อเอกชนในเรื่องของเสรีภาพในธุรกิจ (Freedom of Enterprise) ของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดในการให้อิสระแก่บุคคลในการแสวงหาประโยชน์จากสินค้าและบริการที่ตนมีสิทธิในทรัพย์สิน ผ่านรูปแบบของข้อตกลงตามสัญญา โดยรัฐจะต้องเข้าแทรกแซงน้อยที่สุด ตามหลักการของปัจเจกชนนิยม อันนำไปสู่การก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากร และเกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพตามกลไก โดยรัฐมีเพียงหน้าที่ในการให้ หลักประกันแก่เสรีภาพเพื่อการดังกล่าวเท่านั้น¹⁷ เพื่อป้องกันกรณีเจตนาวิปริต และเกิดความมั่นใจว่าข้อตกลงที่ตกลงผูกพันลงไปตามเจตนาของคู่สัญญานั้น จะได้รับการปฏิบัติตาม หรือถูกบังคับผูกพันเสมือนกฎหมายตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (pacta sunt servanda)

โดยรูปแบบของเสรีภาพในการทำสัญญาตามกฎหมายปัจจุบันอาจพิจารณาปรากฏออกเป็น¹⁸

- (1) เสรีภาพในการเข้าทำสัญญา
- (2) เสรีภาพในการเลือกคู่สัญญา
- (3) เสรีภาพในการกำหนดเงื่อนไขของสัญญา ที่ไม่เป็นการขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรม
- (4) เสรีภาพที่จะไม่ทำตามแบบของสัญญา เว้นแต่กฎหมายกำหนดไว้เฉพาะ

ซึ่งอย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่าหลักการของเสรีภาพดังกล่าว แม้กฎหมายเอื้อต่อสิทธิของปัจเจกชนที่จะตกลงหรือเข้าทำสัญญาใด ๆ แต่เป็นหลักการที่รัฐสามารถยกเว้นและจำกัดได้ หากเป็นไปเพื่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน¹⁹ หรือมีเหตุผลที่เหมาะสมสมควร และการเข้าแทรกแซงนั้นได้สัดส่วนกันกับการคุ้มครองผู้ที่อ่อนแอ หรือมีอำนาจในการ

¹⁶ สุรชาติ สัตตบุศย์, *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบ*, (กรุงเทพฯ: แผนกวิชานิติศาสตร์บัณฑิต วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), 1.

¹⁷ รອງพล เจริญพันธ์, *นิติปรัชญา*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530), 102.

¹⁸ ไชยยศ เหมะรัชตะ, *กฎหมายว่าด้วยสัญญา*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), 82.

¹⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150

ต่อรองด้อยกว่า โดยไม่เป็นการไปขัดขวางสาระสำคัญแห่งเสรีภาพของคู่สัญญาในการดั่งกล่าวจนเกินสมควร ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้กลไกของตลาดล้มเหลว หรือเพื่อประโยชน์ในเชิงสังคม

2.2 การแทรกแซงของรัฐเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค

การแทรกแซงของรัฐในทางเศรษฐกิจที่ยึดหลักกลไกตลาดแล้วนั้น ถือเป็นด้านตรงข้ามของหลักเสรีภาพตามที่ได้กล่าวไป กล่าวคือ การยอมให้รัฐเข้ามาบีบบังคับในการจัดสิทธิและเสรีภาพของเอกชนใน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการรักษาเสถียรภาพของกลไกตลาด หรือเพื่อปกป้องผู้ที่อ่อนแอกว่านั้น เป็นการรักษาประโยชน์มหาชน หรือประโยชน์สาธารณะ²⁰ ทำให้รัฐมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจบังคับแก่เอกชนในการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพบางประการของเอกชนไป ซึ่งในธุรกิจการเข้าซื้อเองนั้น จะเห็นชัดว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าซื้อและผู้ให้เข้าซื้อมีความแตกต่างกันสูงมาก ทั้งผลิตภัณฑ์ทางการเงินเองนั้น จัดเป็นประเภทผลิตภัณฑ์ที่มีความซับซ้อนสูง และสินค้าที่ทำการเข้าซื้อเองนั้นมักเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นและมูลค่ามากดั่งเช่น รถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ จึงทำให้รัฐประเทศไทยเองนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าแทรกแซงธุรกิจเข้าซื้อประเภทยานพาหนะเพื่อรักษาเสถียรภาพของกลไกตลาดและความยุติธรรม

โดยในการแทรกแซงเองนั้น รัฐยอมใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อรักษาเสถียรภาพของตลาด และคุ้มครองผู้เข้าซื้อที่มีอำนาจต่อรองต่ำกว่าผ่านทางพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเป็นมาตรการพิเศษทางกฎหมายกว่ามาตรการที่มีอยู่ตามกฎหมายธรรมดา โดยอาศัยหลักการดังต่อไปนี้

(1) การยกเว้นหลักการเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา และเสรีภาพในการทำสัญญา โดยคำนึงถึงความยุติธรรม

การพิจารณาเรื่องหลักของความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา และเสรีภาพในการทำสัญญานั้น โดยปกติแล้วบุคคลใด ๆ ย่อมไม่มีทางเข้าทำสัญญาโดยที่ตนเองตกอยู่ในสถานภาพที่เสียเปรียบหรือแ่ลง กล่าวคือย่อมมีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งอยู่ในฐานะดีขึ้น (Pareto Superiority)²¹ การรับรองสิทธิและเสรีภาพของคู่สัญญาที่จะสามารถตกลงใด ๆ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการปล่อยให้กลไกตลาดเกิดเสถียรภาพ โดยเข้าแทรกแซงน้อยที่สุด เพราะแม้หลักประสิทธิภาพแบบพาเรโต จะคำนึงถึงการ

²⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, *กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538), 350.

²¹ ศักดา ธนิกุล, *กฎหมายกับธุรกิจ*, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2559), 69.

แลกเปลี่ยนที่มีประสิทธิภาพ แต่มิใช่การคำนึงถึงความยุติธรรม และไม่ได้ก่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม²² อย่างไรก็ตาม การที่รัฐจะคงให้เกิดความเท่าเทียมในระหว่างคู่สัญญาได้นั้น โดยไม่แทรกแซง จะต้องตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าคู่สัญญานั้นมีอำนาจต่อรองทัดเทียมกัน มีการแข่งขันในลักษณะของตลาดแข่งขันค่อนข้างสมบูรณ์ซึ่งอาจพบได้ยากในธุรกิจประเภทเช่าซื้อที่มีผู้ขายจำนวนไม่มาก และมีความแตกต่างในด้านของฐานะทางการเงินสูง จึงทำให้ในความเป็นจริงนั้น แพบเป็นไปไม่ได้เลยที่ผู้เช่าซื้อจะมีอำนาจต่อรองเทียบเท่าหรือใกล้เคียงกับผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจะพิจารณาผู้เช่าซื้อดังกล่าวนี้ในฐานะของการเป็นผู้บริโภค ซึ่งทำการเช่าซื้อทรัพย์สินตามสัญญาเช่าซื้อ และให้ความคุ้มครองแก่คู่สัญญาที่มีอำนาจในการต่อรองน้อยกว่าได้ ถือเป็นกลไกทางกฎหมายที่มีความสำคัญในการควบคุมและจำกัดขอบเขตการแสวงหาผลประโยชน์จากหลักของเสรีภาพในการทำสัญญา ที่ผู้ให้เช่าซื้ออาจร่างข้อกำหนดเงื่อนไขที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคหรือผู้เช่าซื้อ และทำให้คู่สัญญามีอำนาจต่อรองทัดเทียมใกล้เคียงกันมากที่สุดผ่านการควบคุมจากกฎหมายดังกล่าว ซึ่งเป็นการปฏิเสธหลักของเสรีภาพในการทำสัญญา

(2) ประโยชน์ทางสังคมตามหลักอรรถประโยชน์นิยม

หลักอรรถประโยชน์นิยม (Principle of Utility) เป็นหลักการทางความคิดของ Jeremy Bentham กล่าวว่า การกระทำใดเป็นการกระทำที่ถูกต้อง จะต้องปรากฏว่าการกระทำนั้นนำมาซึ่งประโยชน์มวลรวมสูงที่สุด ต่อผู้คนจำนวนมากที่สุด²³ โดยหลักการดังกล่าวเป็นทฤษฎีที่อาศัยแนวคิดทางสังคมมิใช่ปัจเจกชน กฎหมายจึงมีภารกิจในทางสังคมในการบังคับให้บุคคลต้องรับใช้ส่วนรวมในการตั้งเหนือการแสดงเจตนาของบุคคล²⁴ อันเป็นการโต้แย้งหลักการเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา ซึ่งเป็นการถือเอาเจตนาของคู่สัญญาเป็นสำคัญ โดยยึดหลักคิดว่าการเกิดขึ้นของสัญญานั้น จำต้องมีอำนาจบังคับจากภายนอก กล่าวคือ การเกิดขึ้นของสัญญานั้นนอกจากอาศัยเพียงเจตนา

²² ปกป้อง จันวิทย์, "แนวคิดด้วยประสิทธิภาพและความยุติธรรมในนิติเศรษฐศาสตร์," (2553), สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2567, <http://pokpong.org/wp-content/uploads/justice-and-efficiency-in-law-and-econ.pdf>.

²³ วิชิตา คณนลิน และ ญัฐมน สุนทรมีเสถียร, "มองโลกแบบ 'ประโยชน์นิยม' แนวคิดที่เชื่อว่าประโยชน์ของคนส่วนใหญ่คือสิ่งที่ดีที่สุด," (23 เมษายน 2564), สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2567, <https://becommon.co/culture/thought-utilitarianism/>.

²⁴ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, *ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อานกฎหมาย, มีนาคม 2561), 387.

เมื่อกฎหมายดั่งขึ้น เสียงปืนก็เงียบลง?

ของบุคคลแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงปัจจัยส่วนรวมและหน้าที่ของรัฐด้วย โดยการที่รัฐตามกฎหมายแล้วมีหน้าที่ในการรักษาเสถียรภาพของสังคมซึ่งรวมถึงการดูแลประชาชนภายในสังคมให้มีความสงบเรียบร้อย และรวมถึงการผลักดันให้เศรษฐกิจเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นด้วย การที่ผู้ให้เข้าซื้อจัดทำสัญญาในลักษณะที่เป็นการเอาไรต์เอาเปรียบผู้บริโภคย่อมทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน และส่งผลให้ทรัพยากรวนกลับมายังผู้ประกอบการเพียงกลุ่มเดียว ไม่สอดคล้องกับหลักการคิดแบบอรรถประโยชน์ นอกจากนี้ตามหลักการของทฤษฎีสัญญาประชาคมของ Jean-Jacques Rousseau รัฐจะต้องรับผิดชอบในการรักษาสัญญาที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลภายในสังคม เพื่อความเสถียรและยุติธรรมร่วมกัน ซึ่งรวมถึงการป้องกันสัญญาที่อาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมหรือเอาไรต์เอาเปรียบด้วย²⁵ จึงเป็นผลให้การเข้ามีบทบาทในเชิงของสังคมก็เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความเป็นธรรมในสังคมนั้น ๆ เอง แม้กฎหมายดังกล่าวนั้นจะมีลักษณะเป็นการกระทบเพียงสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลก็ตาม เพราะอาจถือได้ว่าประโยชน์ส่วนรวมนั้นย่อมอยู่เหนือกว่าประโยชน์ของปัจเจกชน²⁶

2.3 ความยุติธรรมตามหลักสัดส่วน

หลักความได้สัดส่วนหรือหลักความพอสมควรแก่เหตุ เป็นหลักการพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและเอกชนในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะต้องกระทำอย่างพอประมาณ (Moderation) การกำหนดนโยบายของรัฐเพื่อทำการควบคุมอันเป็นการแทรกแซงกลไกตามปกติของตลาด จะต้องคำนึงถึงความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) ซึ่งจะต้องรักษาสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะที่เข้าแทรกแซงกับเสรีภาพของประชาชนที่จะถูกจำกัดตามกฎหมายหรือมาตรการที่ตราขึ้น²⁷ โดยเมื่อพิจารณามาตรา 26²⁸ ประกอบมาตรา 77²⁹ รัฐธรรมนูญแห่ง

²⁵ Jean-Jacques Rousseau, *The Social Contract & Discourses*, trans. G. D. H. Cole, (2014), accessed May 4, 2024, <https://www.gutenberg.org/cache/epub/46333/pg46333-images.html>.

²⁶ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือกฎหมายวิญญูชน, กรกฎาคม 2563), 510.

²⁷ เขมภัทร ทฤษฎีกุณ, "แนวคิดเกี่ยวกับการลดภาระของประชาชนจากการปฏิบัติตามกฎหมาย," (2562), *หนังสือรพีคณะนิติศาสตร์*, 91, 99.

²⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 26

²⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 77

ราชอาณาจักรไทย กล่าวคือการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปเพียงเท่าที่จำเป็น และไม่ก่อให้เกิดภาระเกินสมควร โดยอาจพิจารณาหลักการดังต่อไปนี้³⁰

(1) หลักแห่งความสัมฤทธิ์ผล (Principle of Appropriates)

(2) หลักแห่งความจำเป็น (Principle of Necessity)

(3) หลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ (Principle of Proportionality in the Narrow Sense)

ดังนั้นการพิจารณานำมาตรการทางกฎหมายใดมาใช้บังคับแก่เอกชน ย่อมต้องคำนึงปัจจัยทั้งสามข้อ โดยขาดข้อใดข้อหนึ่งไปไม่ได้ กล่าวคือการตรากฎหมายหรือบทบัญญัติใดๆ นั้น จะต้องเป็นผลให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ โดยไม่เป็นการจำกัดเสรีภาพผู้ประกอบการจนเกินสมควร และประโยชน์ซึ่งได้จากการจำกัดเสรีภาพนั้น จะต้องมากกว่าผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับผู้ประกอบการ หรือไม่เป็นการทำลายเสรีภาพของตลาดจนเกินสมควร³¹

2.4 กลไกตลาด การแทรกแซง และการล้มเหลวของตลาด

ตลาด (Market) หรือสถานที่ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากร ซึ่งอาศัยกลไกทางด้านราคา (Price mechanism) ในการจัดสรรหมุนเวียนทรัพยากร และความพึงพอใจของปัจเจกชน (Utility optimization) ที่จะแสวงหาประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรที่มี และแลกเปลี่ยนทรัพยากรเหล่านั้น ภายใต้การประกันสิทธิของรัฐ นำไปสู่ความพึงพอใจสูงสุดของปัจเจกชนแต่ละคน ส่งผลให้เกิดการใช้งานทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นำมาซึ่งสวัสดิภาพอันดี อันเป็นเป้าหมายของกลไกตลาด (Market mechanism) แต่อย่างไรก็ดี เมื่อทรัพยากรเป็นสิ่งที่มียู้อย่างจำกัด การจัดสรรทรัพยากรของผู้ผลิตหรือผู้ขายจึงไม่อาจเป็นไปได้โดยเท่าเทียมในความเป็นจริง เนื่องด้วยความแตกต่างหลากหลายปัจจัย ทั้งความสามารถ สติปัญญา หรือการเข้าถึงทรัพยากร จึงเกิดเป็นตลาดในหลากหลายลักษณะ

³⁰ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2543), 85-94.

³¹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือกฎหมายวิญญูชน, กรกฎาคม 2563), 166.

เมื่อกฎหมายดั่งขึ้น เสียงปืนก็เงียบลง?

(1) ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (Perfectly competitive market) หรือตลาดในอุดมคติที่มีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมาก การเปลี่ยนแปลงของราคาโดยผู้ซื้อคนหนึ่งไม่กระทบต่อราคาสินค้าประเภทเดียวกันในท้องตลาด การเข้าแข่งขันสามารถกระทำได้ง่าย ปราศจากการควบคุมโดยรัฐ รวมทั้งสินค้าที่ขายและต้นทุนในการผลิตหรือขนส่งจะต้องไม่มีลักษณะจำเพาะที่แตกต่างไประหว่างผู้ขายคนใด และทั้งผู้ซื้อผู้ขายจะต้องมีความเข้าใจต่อสินค้าและราคาเป็นอย่างดี โดยปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไปมิได้

(2) ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ (Non-perfectly competitive market) หรือตลาดในความเป็นจริง ซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายต่างมีอิทธิพลต่อราคาสินค้าในตลาด ไม่ว่าจะทางใดทางหนึ่ง หรือกล่าวคือขาดคุณลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายข้อที่ปรากฏในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ส่งผลให้ผู้ขายมีอำนาจเหนือกว่าผู้ซื้อหรือผู้บริโภคในการกำหนดราคาสินค้า หรือง่ายแก่การผูกขาด นำไปสู่เหตุหนึ่งในการล้มเหลวของกลไกตลาดได้

การแข่งขันในตลาดตามความเป็นจริง เมื่อไม่ได้มีลักษณะเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์ การล้มเหลวของกลไกตลาด (Market failure) หรือสถานการณ์ที่กลไกด้านราคาของตลาดไม่อาจเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการจัดสรรทรัพยากรระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบการหรือผู้ขาย จึงสามารถเกิดขึ้นได้ในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ อาจเพราะอำนาจทางการตลาดที่แตกต่างกัน ความไม่สมมาตรของข้อมูล ผลกระทบภายนอกซึ่งส่งผลให้สินค้าไม่อาจสะท้อนราคาที่แท้จริง หรือการเข้าถึงทรัพยากร เป็นต้น เพื่อเป็นการรักษากลไกตลาดจากเหตุปัจจัยดังกล่าว รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจำกัดการแข่งขันที่ควรจะเป็นอิสระในกลไกตลาด โดยอาจพิจารณาใช้อำนาจแทรกแซงเพื่อรักษาการแข่งขันให้คงความเป็นธรรม ดังนี้³²

- (ก) การแทรกแซงด้านราคา
- (ข) การแทรกแซงด้านปริมาณ
- (ค) การแทรกแซงด้านกระบวนการผลิต
- (ง) การแทรกแซงด้านข้อมูลข่าวสาร

³² วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ. *หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562.

3. ภาพรวมการกำกับดูแลธุรกิจเช่าซื้อประเทศไทย

การเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ในประเทศไทย แม้เป็นธุรกิจที่มีการขยายตัวสูงอย่างที่กำลังมาข้างหน้า แต่ด้วยปัญหาหนี้ครัวเรือนสูงอันเนื่องมาจากภาระค่าเช่าซื้อ กอปรกับปัญหาสถานการณ์โควิดที่ผ่านมา ทำให้สถานการณ์หนี้เสีย (NPLs) สินเชื่อเช่าซื้อของประเทศไทยในระบบธนาคารพาณิชย์อาจขยับสูงขึ้นในปี 2567³³ นำไปสู่ปริมาณคดีที่มากขึ้นเรื่อย ๆ และด้วยข้อจำกัดหลายประการ ทำให้ยานพาหนะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสังคมไทย³⁴ ซึ่งในประเทศไทยเองนั้น การปล่อยสินเชื่อเช่าซื้อโดยสถาบันการเงิน อาจถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดจากหน่วยงานที่ดูแลกำกับโดยตรง แต่คงไม่ครอบคลุมไปถึงกลุ่มธุรกิจที่เป็น Captive finance³⁵ หรือกลุ่ม Non-banks ซึ่งเป็นผู้ให้สินเชื่อรายย่อย แม้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีการพิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดให้การประกอบธุรกิจทางการเงินบางประเภทอยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว³⁶ แต่ปัจจุบันการกำกับดูแลในด้านสัญญาที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการเช่าซื้ออย่างอาศัยกฎหมายทั่วไปประกอบกฎหมายเฉพาะ และคงเป็นหน้าที่โดยตรงของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

3.1 มาตรการทางกฎหมายทั่วไป

เช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 หมายถึงสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่าและให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้นหรือจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าโดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ให้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้คราว³⁷ ซึ่งสัญญาเช่าซื้อซึ่งเป็นหนึ่งในเอกเทศสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงต้องบังคับกันตามข้อตกลงแห่งสัญญาและบทบัญญัติทั่วไปตามเรื่องนิติกรรมสัญญาด้วย ซึ่งบัญญัติไว้เพียง 3 มาตราเท่านั้น และเป็นเพียงใน

³³ Kangana Chockpisansin และ Watcharapom Kantaphayao, "สินเชื่อเช่าซื้อระบบแบ่งกัไทยปี 2567," 3567 *กระแสทรรศน์* (2567).

³⁴ ธีรพัฒน์ บุญญอารักษ์, "พฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อรถยนต์ของผู้บริโภคจังหวัดนครปฐม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2560).

³⁵ Captive finance หมายถึงบริษัทที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากบริษัทแม่ โดยมากจะเป็นกลุ่มค้ารถยนต์ ซึ่งได้เปรียบในเชิงกลยุทธ์จากการเป็นพันธมิตรทางธุรกิจและทำการตลาดร่วมกับตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ในประเทศไทย

³⁶ ธนาคารแห่งประเทศไทย, "การเปิดรับฟังความคิดเห็นต่อ (ร่าง) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการกำกับดูแลธุรกิจการให้เช่าซื้อและการให้เช่าแบบลีสซิ่งรถยนต์และรถจักรยานยนต์," (15 สิงหาคม 2565), สืบค้นเมื่อ 6 พฤษภาคม 2567, <https://www.bot.or.th/th/news-and-media/news/news-20220815.html>.

³⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 วรรคแรก

เมื่อกฎหมายดั่งขึ้น เสียงปิ่นก็เงยบลง?

เรื่องทั่วไปซึ่งครอบคลุมเพียง นิยามความหมาย แบบของสัญญาเช่าซื้อ และการเลิกหรือการสิ้นสุดของสัญญาเช่าซื้อเท่านั้น ทำให้การนำกฎหมายทั่วไปนี้อาจให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้เพียงพอ

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ที่ผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจเหนือกว่าเอาเปรียบผู้บริโภคหรือการที่ผู้ประกอบการหรือผู้ให้เช่าซื้อซึ่งอาศัยเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาในการเอาเปรียบผู้บริโภคที่เช่าซื้อซึ่งได้เข้าทำสัญญาซึ่งไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการแล้ว โดยอาศัยพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 เพื่อยกเว้นหรือผ่อนคลายความศักดิ์ของเจตนาตามสัญญานั้นได้ เพื่อให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาข้อสัญญาหรือข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรมนั้นมิมีผลบังคับใช้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี³⁸ ซึ่งเป็นมาตรการที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังจากมีการทำสัญญาเช่าซื้อไปแล้ว และมีลักษณะเป็นกฎหมายทั่วไปมิได้เฉพาะเจาะจงถึงขอบเขตของเนื้อหาตามที่สัญญาเช่าซื้อพึงระบุแต่อย่างใด

3.2 บทบาทการกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญา

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนงานระดับราชการมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค โดยการควบคุมกำกับดูแลของสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคนั้นจะต้องเป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด³⁹ โดยมาตรา 61⁴⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคในด้านสัญญาด้วย

ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้จะมุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญา ที่อาศัยอำนาจตาม มาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชกฤษฎีกา กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจ ที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542

³⁸ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

³⁹ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.), "อำนาจและหน้าที่," (28 มีนาคม 2562), สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2567, https://www.ocpb.go.th/news_view.php?nid=9747.

⁴⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 61

มาตรา 3⁴¹ และ 4⁴² ซึ่งเป็นไปตามหลักการแห่งประโยชน์สาธารณะ เพื่อควบคุมธุรกิจเข้าซื้อให้ สัญญาเข้าซื้อให้มีเนื้อหาเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

โดยการปรับแก้ไขกฎหมายดังกล่าว ทางสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะ ทำการศึกษาอ้างอิงโดยอาศัยปัญหาและประเด็นข้อร้องเรียนที่เกิดขึ้นโดยผู้บริโภคร้องเข้ามายัง หน่วยงาน หรือเป็นรายละเอียดหรือปัญหาที่ทางสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคศึกษา และเห็นควรให้มีการปรับแก้ไข โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติเท่านั้น⁴³

สำหรับประกาศฉบับที่มีการปรับแก้ไขล่าสุด 2565 นี้สามารถสรุปภาพรวมพอสังเขปตาม ตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1: ตารางแสดงประเด็นสาระสำคัญตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ ธุรกิจให้เข้าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565

	ประเด็น	เนื้อหา
ข้อ 5	กรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดให้ต้องใช้ ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและ เจือจางต่อไปนี้	<ul style="list-style-type: none"> • รูปแบบ สี และขนาดตัวอักษร • รายละเอียดของทรัพย์สินที่เข้าซื้อ ค่าใช้จ่าย ดอกเบี้ย ตลอดจน วิธีการคิดคำนวณ และส่วนลด • การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ ภาระค่าใช้จ่าย และหน้าที่การ โอนทะเบียนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์

⁴¹ พระราชกฤษฎีกา กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจ ที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542, มาตรา 3 (3)

“คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใดเป็นธุรกิจที่ควบคุม สัญญา...ต้องเข้าลักษณะหนึ่งลักษณะใดดังต่อไปนี้

(3) เป็นธุรกิจที่ผู้ประกอบการมีอำนาจต่อรองเหนือกว่าผู้บริโภค ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจ และความสั่นหตุที่ชัดเจน”

⁴² พระราชกฤษฎีกา กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจ ที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542 มาตรา 4 (2) (6) “มาตรา 4 การกำหนดลักษณะของสัญญาต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(2) ไม่เป็นการจำกัดหรือกีดกันความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจในส่วนที่เป็นสาระสำคัญโดยไม่มีเหตุผลที่สมควรเพียงพอ

(6) ต้องไม่เป็นการเพิ่มภาระเกินควรแก่การประกอบธุรกิจ

⁴³ สรุปความจากการเข้าสัมภาษณ์กับสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

เมื่อกฎหมายดั่งขึ้น เสียงปิ่นก็เงยบลง?

	ประเด็น	เนื้อหา
		<ul style="list-style-type: none"> • ระยะเวลา และวิธีการ การหักค่างวดที่ได้รับชำระ ออกจากค่าใช้จ่ายอื่น • ขั้นตอน วิธีการการเลิกสัญญาเช่าซื้อ และการประมูลขายทอดตลาด ตลอดจนความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อ • สัดส่วนส่วนลดของการชำระปิดบัญชีล่วงหน้า • รายละเอียด และรูปแบบของหนังสือแจ้งเตือนผู้ค้าประกัน
ข้อ 6	กรณีที่ถูกกฎหมายห้ามใช้ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือความหมายทำนองต่อไปนี้	<ul style="list-style-type: none"> • การให้ผู้เช่าซื้อรับภาระค่าใช้จ่ายก่อนทำสัญญา • เบี้ยปรับเกินกำหนด • การพักภาระให้ผู้เช่าซื้อรับผิดชอบในกรณีที่มีใช้ความผิดของผู้เช่าซื้อ • การกำหนดให้ผู้เช่าซื้อรับผิดชอบเนื่องจากถูกบอกเลิกสัญญา • การบังคับให้ผู้เช่าซื้อต้องรับภาระผูกพันโดยไม่ต้องยินยอม • การเพิ่มค่าใช้จ่ายให้ผู้เช่าซื้อนอกเหนือจากประกาศฯ

โดยหากพิจารณาประกาศฉบับดังกล่าวประกอบพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคแล้ว จะเห็นได้ว่าประกาศฉบับนี้มีการคุ้มครองในหลายส่วนตั้งแต่ก่อนเข้าทำสัญญาจนกระทั่งสัญญาสิ้นสุดลง ซึ่งมีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจ และเทคโนโลยี ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่จำกัดว่าผู้ประกอบการรายนั้น ๆ จะเป็นผู้ประกอบการปฏิบัติตามปกติของกิจการหรือไม่ โดยอาศัยนิยามตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522⁴⁴ ⁴⁵ เพียงผู้ประกอบการเป็นผู้ที่ประกอบกิจการค้าในการให้บุคคล

⁴⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3

“ผู้บริโภค หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่ง ได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการและหมายความ รวมถึงผู้ซื้อสินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม”

⁴⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3

“ผู้ประกอบการ” หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อ

ธรรมดาเช่าซื้อ และผู้เช่าซื้อเป็นผู้บริโภคตามนิยามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ก็ย่อมตกภายใต้บังคับประกาศฉบับนี้ทั้งสิ้น ซึ่งการใช้บังคับประกาศนี้สามารถพิจารณาตีความ เนื้อหาสาระตามประกาศได้สามประการดังนี้

(1) กรณีที่กฎหมายกำหนดให้สัญญาต้องปรากฏสาระสำคัญตามที่กำหนด ซึ่งจะเป็นการควบคุมทั้งในส่วนจากรูปแบบและเนื้อหาที่จะต้องปรากฏในสัญญาเช่าซื้อซึ่งกรณีที่ไม่ใช่เนื้อหาตามที่กฎหมายระบุ จะให้ถือว่าเนื้อหาดังกล่าวนั้นมีผลบังคับใช้แม้ไม่ระบุในกฎหมาย

(2) กรณีที่กฎหมายกำหนดห้ามมิให้ระบุในสัญญา ในส่วนนี้จะเป็นการควบคุมมิให้สัญญาระบุข้อสัญญาที่เป็นการฝ่าฝืนในลักษณะที่กฎหมายกำหนด โดยหากผู้ประกอบการระบุเนื้อหาแตกต่างไปในทางที่เป็นผลร้ายกับผู้เช่าซื้อโดยชัดชัดขึ้นข้อห้ามนี้ย่อมเป็นผลให้ข้อสัญญานั้น ๆ ถือเป็นเสมือนไม่มีผลไป

(3) กรณีที่มีกฎหมายอื่นใด ขัดหรือแย้งกับประกาศฉบับดังกล่าวนี้ กรณีเช่นนี้ประกาศฉบับดังกล่าวนี้จะถูกนำมาบังคับใช้ได้เพียงเท่าที่ไม่ซ้ำหรือขัดกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น ๆ ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา 21 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522⁴⁶

ซึ่งหากสัญญาเช่าซื้อที่ผู้ให้เช่าซื้อได้จัดทำขึ้น มีรายละเอียดหรือสาระส่วนหนึ่งส่วนใดไม่เป็นไปตามประกาศฉบับนี้ หรือขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติฉบับใดที่มีการกำหนดในเรื่องสัญญานั้น ๆ เป็นการเฉพาะ ย่อมถือว่าข้อสัญญานั้น ๆ ไม่มีผลบังคับใช้ และให้ตีความเป็นไปตามประกาศฉบับนี้ หรือตามพระราชบัญญัติหรือกฎหมายนั้น ๆ แทน ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 35 ตรี⁴⁷ มาตรา 35 จัตวา⁴⁸ และมาตรา 21 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และยังคงถือเป็นสัญญาไม่ถูกต้องตามมาตรา 35 ทวิ ซึ่งมีโทษทางอาญาด้วย

ขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ ประกอบกิจการโฆษณาด้วย”

⁴⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 21

⁴⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ตรี

“เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องใช้ข้อสัญญาใด หรือต้องใช้ข้อสัญญาใดโดยมีเงื่อนไขในการใช้ข้อสัญญานั้นด้วยตามมาตรา 35 ทวิ แล้ว ถ้าสัญญานั้นไม่ใช่ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าวแต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไข ให้ถือว่าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าวตามเงื่อนไขนั้นแล้วแต่กรณี”

⁴⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 จัตวา

4. ปัญหามาตรการควบคุมสัญญาเช่าซื้อของประเทศไทย

จากการศึกษาปัญหาการควบคุมธุรกิจเช่าซื้อของประเทศไทย จะเห็นว่าธุรกิจเช่าซื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเช่าซื้อยานพาหนะซึ่งเป็นทรัพย์สินมีราคาที่สูง และเป็นปัจจัยของหนี้เสียสะสม (NPLs) อันดับต้น ๆ ของประเทศไทย ซึ่งเริ่มปรากฏปัญหานี้เสียสะสมมาตั้งแต่ในช่วงโควิด-19 โดยข้อมูลจากสำนักงานข้อมูลเครดิตแห่งชาติ ในช่วงไตรมาสแรกจำนวนมูลค่าหนี้รถยนต์สูงถึง 2.4 แสนล้านบาท สูงกว่าหนี้บ้านถึงสี่แสนล้านบาท⁴⁹ ซึ่งตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสถานะเศรษฐกิจ และค่าใช้จ่ายครัวเรือนที่ผู้เช่าซื้อจะต้องแบกรับจากธุรกรรมตามสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งมีระยะเวลาการผ่อนที่ค่อนข้างยาวนาน แม้ทางภาครัฐจะมุ่งเน้นเข้ามาควบคุมในปัจจัยดังกล่าวอย่างเข้มงวดผ่านการแก้ไขประกาศดังกล่าวฉบับล่าสุดนี้ รวมทั้งความพยายามที่จะควบคุมกำกับผู้ประกอบการธุรกิจเช่าซื้อของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักถึงปัญหาอย่างดี แต่ปัญหานี้เสียของประเทศไทยโดยเฉพาะหนี้ยานยนต์นั้น ยังคงมีตัวเลขที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่การลดค่าใช้จ่ายผู้บริโภคที่จะเกิดขึ้นตามสัญญาเช่าซื้อ โดยอาศัยการจำกัดข้อสัญญาให้เป็นไปตามที่ประกาศกำหนด ซึ่งเห็นได้ว่าระเบียบข้อบังคับดังกล่าวนี้ มีผลเป็นการเพิ่มภาระต้นทุนให้กับผู้ประกอบการหลากหลายประการ ตลอดจนยังไม่มีมาตรการคุ้มครองแก่ผู้บริโภคและ/หรือผู้ค้าผู้ประกอบการเท่าที่ควร และการพลิกภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้ให้ผู้ประกอบการ ในท้ายที่สุดแล้ว ย่อมกลับมาตกเป็นภาระแก่ผู้บริโภคที่สูงขึ้นแทน จึงเห็นมีความจำเป็นต้องทบทวนและแก้ไขประกาศดังกล่าวเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้บริโภคและส่งเสริมกลไกตลาดให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดอันเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของกฎหมายเอกชน⁵⁰

4.1 ปัญหาด้านการแสดงข้อมูลค่าใช้จ่ายแก่ผู้เช่าซื้อก่อนการทำสัญญา

ปัจจุบันพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 4 (1) มีหลักการสำคัญกำหนดว่าผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอ

“เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องใช้ข้อสัญญาใดตามมาตรา 35 ทวิ แล้ว ถ้าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าว ให้ถือว่าสัญญานั้นไม่มีข้อสัญญาเช่นนั้น”

⁴⁹ กรุงเทพธุรกิจ, “เครดิตบูโรเปิด ไตรมาสแรก หนี้เสียทะลัก 1.09 ล้านล. รถยนต์-บ้าน หนี้พุ่ง,” (12 พฤษภาคม 2567), สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2567, <https://www.bangkokbiznews.com/finance/investment/1126424>.

⁵⁰ ศักดา ธนิตกุล, *กฎหมายกับเศรษฐกิจ*, 111.

เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ⁵¹ โดยพิจารณาประกอบประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาฉบับปีพ.ศ.2565 ข้อ 5 ซึ่งมีการปรับแก้เพิ่มเติมรายละเอียดของสาระสำคัญที่ต้องแจ้งเพิ่มขึ้นในทุกฉบับที่มีการปรับแก้ โดยฉบับล่าสุดมีรายละเอียดที่จะต้องแจ้งดังแสดงตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ตารางแสดงรายละเอียดข้อสัญญาและเงื่อนไขสาระสำคัญที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายและส่วนลดซึ่งต้องแสดงในสัญญาเช่าซื้อ

กรณีคุ้มครองผู้เช่าซื้อ	
1. ค่าใช้จ่าย	<ul style="list-style-type: none"> • ราคาเงินสด จำนวนเงินจอง จำนวนเงินดาวน์ ราคาเงินสดส่วนที่เหลือ • อัตราดอกเบี้ย คงที่ต่อปี (Flat Interest Rate) ในการคำนวณผลตอบแทนให้ระบุอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงต่อปี (Effective Interest Rate) • จำนวนงวดที่ผ่อนชำระ • จำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งสิ้น • จำนวนเงินค่าเช่าซื้อและภาษีมูลค่าเพิ่ม ที่ผ่อนชำระในแต่ละงวด • เริ่มชำระค่างวดแรกในวันใด และชำระค่างวดต่อ ๆ ไปภายในวันใด
2. วิธีคำนวณค่างวด	<ul style="list-style-type: none"> • วิธีคำนวณจำนวนเงินค่าเช่าซื้อ จำนวนค่าเช่าซื้อ จำนวนดอกเบี้ยที่ชำระและจำนวน ค่าภาษีมูลค่าเพิ่มที่ชำระในแต่ละงวด
3. ตารางแสดงภาระหนี้	<ul style="list-style-type: none"> • จำนวนงวดค่าเช่าซื้อที่ต้องชำระ วัน เดือน ปี พ.ศ. ที่ชำระเงินค่างวดเช่าซื้อ จำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่ชำระในแต่ละงวด และส่วนลด โดยคิดคำนวณแยกตามตารางแนบท้าย
4. อัตราค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	<ul style="list-style-type: none"> • ค่าใช้จ่ายในการทวงถามหนี้ตามกฎหมาย • วิธีการคิดคำนวณค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายในการทวงถามหนี้
5. ค่าใช้จ่ายการโอนสิทธิ	<ul style="list-style-type: none"> • ระบุได้ตามจริง แต่ไม่เกิน 2500 บาท
6. ค่าใช้จ่ายในการโอนทะเบียนรถ	<ul style="list-style-type: none"> • ผู้เช่าซื้อต้องมีหน้าที่ต้องชำระค่าธรรมเนียมจดทะเบียนโอนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามที่กรมขนส่งเรียกเก็บ

จะเห็นได้ว่ากฎหมายให้ความสำคัญกับการแสดงข้อมูลด้านตัวเลขของค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่างวดที่จะต้องชำระ และดอกเบี้ยทั้งหมดที่จะต้องชำระตามสัญญา ซึ่งกำหนดให้ผู้

⁵¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 4 (1).

เมื่อกฎหมายดั่งขึ้น เสียงปิ่นก็เงยบลง?

ประกอบธุรกิจจะต้องแสดงข้อมูลดังกล่าวให้ผู้บริโภคได้รับทราบก่อนทำสัญญา ซึ่งในความเป็นจริงแล้วนั้น เงื่อนไขดังกล่าวและข้อมูลที่แสดงนั้น ไม่ได้เป็นภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ผู้เช่าซื้อจะต้องแบกรับ ซึ่งส่งผลให้ภายหลังที่ทำสัญญาเช่าซื้อไปแล้วนั้น โดยเฉพาะกรณีที่เป็นสัญญาเช่าซื้อที่มีอายุยาวนานกว่า 48 งวด หรือ 4 ปี ผู้เช่าซื้อโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มรถยนต์ จะต้องแบกรับค่าใช้จ่ายอื่นนอกเหนือจากที่ปรากฏเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการดูแลบำรุงรักษา ค่าประกันรถยนต์ ค่าภาษี นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายแฝงอื่นที่มากับการใช้งานรถแตกต่างกันไปตามชนิดรถยนต์ และวิธีการใช้งานอีกด้วย ซึ่งอาจมีมีมูลค่าสูงเทียบเท่าราคาค่าผ่อนรถยนต์⁵²

4.2 การเรียกเก็บมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามกฎหมายหลังบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ

การแก้ไขประกาศฉบับล่าสุดนี้ได้มีการปรับแก้ไขเพิ่มเติมข้อยกเว้นในส่วนเรื่องมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่สำหรับกรณีสัญญาเช่าซื้อที่มีการบอกเลิกสัญญาและมีการนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อออกขายทอดตลาดซึ่งผู้ประกอบการสามารถเรียกเก็บตังหนี้ หรือส่วนต่างจากการขายทอดตลาดดังกล่าว นั้นได้จากผู้เช่าซื้อดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3: ตารางเปรียบเทียบการปรับแก้ไขความหมายของมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาปี 2561 และ 2565

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561	ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565
มูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อให้คำนวณจาก <ul style="list-style-type: none">เงินค่างวดที่ค้างชำระเงินค่างวดที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระที่ผู้เช่าซื้อ มีหน้าที่ต้องชำระให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อเบี้ยปรับหรือค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อ	มูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อให้คำนวณจาก <ul style="list-style-type: none">เงินค่างวดที่ผิดนัดชำระเงินค่างวดที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระที่ผู้เช่าซื้อ มีหน้าที่ต้องชำระให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อ

⁵² ทีทีบี, "10 ลิสต์ค่าใช้จ่ายเมื่อซื้อรถ 1 คัน," (11 กรกฎาคม 2564), สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2567,

<https://www.ttbank.com/th/fin-tips/detail/10-lists-usage-buy-car>.

	<ul style="list-style-type: none"> · ค่าธรรมเนียมหรือ ค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการทวงถามหนี้ค่าเช่าซื้อก่อนมีการบอกเลิกสัญญา · ทั้งนี้ ผู้ให้เช่าซื้อต้องไม่เรียกเก็บดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระหลังจากที่บอกเลิกสัญญา กับผู้เช่าซื้อ
--	---

เห็นได้ว่าเดิมที่ประกาศฉบับปี 2561 ข้อ 5 (5) ค. ระบุให้มูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามกฎหมายที่กฎหมายอนุญาติให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกเก็บจากผู้เช่าซื้อได้ภายหลังสัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงนั้นรวมไปถึง ค่างวดทั้งหมดที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระด้วย แต่ประกาศฉบับปี 2565 ข้อ 5 (4) ก. และ ค. ที่มีการแก้ไขใหม่นี้มีการตัดสิทธิผู้ประกอบการที่เห็นอย่างเด่นชัดอยู่สามประการคือ (1) สิทธิในการเรียกเก็บค่าทวงถามหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อภายหลังการบอกเลิกสัญญา (2) สิทธิในการเรียกเก็บปรับภายหลังจากเลิกสัญญา (3) สิทธิในการเรียกเก็บดอกเบี้ยเช่าซื้อภายหลังบอกเลิกสัญญา

โดยหากพิจารณา (3) การจำกัดสิทธิผู้ให้เช่าซื้อในการเรียกเก็บค่าดอกเบี้ยที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ กล่าวคือ ในการผ่อนชำระค่างวดแต่ละครั้งจะประกอบไปด้วยค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินต้นและเป็นดอกเบี้ย โดยการจำกัดสิทธิผู้ให้เช่าซื้อมิให้เรียกเก็บดอกเบี้ยที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ โดยหลักการที่ทางสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคโดยคณะกรรมการควบคุมสัญญา แจ้งในที่ประชุมร่วมกับสมาคมเช่าซื้อแห่งประเทศไทยโดยประเด็นว่า “เมื่อสัญญาเลิกกันก่อนถึงงวดที่จะต้องชำระกันตามสัญญาเช่าซื้อ ดอกเบี้ยตามสัญญาย่อมยังไม่ถือว่าเป็นหนี้เกิดขึ้น จึงไม่ควรให้สิทธิแก่ผู้ประกอบการที่ให้เช่าซื้อในการเก็บดอกเบี้ยล่วงหน้า⁵³” เห็นได้ว่าทางสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคค่อนข้างมุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองผู้บริโภค แต่ยอมกลับกลายมาเป็นภาระให้แก่ผู้ประกอบการเกินสมควร เพราะดอกเบี้ยที่ผู้เช่าซื้อจัดเก็บนั้นไม่ว่าในรูปแบบของดอกเบี้ยคงที่ หรือดอกเบี้ยลดต้นลดดอก ย่อมแฝงไปด้วยต้นทุนและกำไร การจำกัดสิทธิดังกล่าวอาจนำไปสู่ภาระค่าใช้จ่ายสะท้อนคืนผู้บริโภคในทางใดทางหนึ่ง

⁵³ สรุปลงความจากที่ประชุมสมาคมเช่าซื้อและสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค 2565

4.3 สิทธิในการได้รับส่วนลดปิดบัญชี

การได้รับส่วนลดปิดบัญชีถูกกำหนดไว้ในประกาศมาตั้งแต่ปี 2561 และได้รับการปรับปรุงแก้ไขโดยผู้เข้าซื้อที่ทำการปิดบัญชีเข้าซื้อล่วงหน้าจะได้รับส่วนลดดอกเบี้ยเข้าซื้อในลักษณะขั้นบันได ดังตาราง 4 นี้

**ตารางที่ 4: ตารางแสดงรายละเอียดเรื่องส่วนลดปิดบัญชีตามประกาศคณะกรรมการ
ว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เข้าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็น
ธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565**

ประเด็น	รายละเอียด
ส่วนลดการปิดบัญชี ก่อนกำหนด	ข้อ 5 (9) กรณีผู้เข้าซื้อที่ทำการปิดบัญชีเข้าซื้อก่อนกำหนดงวดสุดท้ายตามระยะเวลาสัญญา (เกินกว่า 1 งวดขึ้นไป) ได้รับส่วนลดดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของดอกเบี้ยที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ สำหรับกรณีชำระค่างวดมาแล้วไม่เกิน 1/3 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของดอกเบี้ยเข้าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระสำหรับกรณีชำระค่างวดมาแล้วเกินกว่า 1/3 แต่ไม่เกิน 2/3 ให้ได้รับส่วนลดดอกเบี้ยทั้งหมด สำหรับกรณีชำระค่างวดมาแล้วไม่น้อยกว่า 2/3

เห็นได้ว่าผู้เข้าซื้อที่ทำการปิดบัญชีเข้าซื้อ โดยการชำระเงินค่างวดที่เหลืออยู่ทั้งหมดล่วงหน้าตามสัญญาเข้าซื้อมากกว่า 1 งวดขึ้นไปจะได้รับส่วนลดดอกเบี้ยเข้าซื้อ กล่าวคือ ในการผ่อนชำระค่างวด ค่างวดแต่ละงวดตามสัญญาเข้าซื้อจะประกอบไปด้วยเงินต้นและดอกเบี้ย โดยหลักการคิดแบบส่วนดอกเบี้ยเข้าซื้อกรณีปิดบัญชีเข้าซื้อเป็นการคิดค่านิ่งกรณีที่ดินดอกเบี้ยเข้าซื้อมีลักษณะเป็นคิดคำนวณแบบลดต้นลดดอก โดยที่ดินดอกเบี้ยในการผ่อนแต่ละงวดจะลดน้อยลงเรื่อยๆ และเป็นเงินต้นแทนที่มากขึ้น ซึ่งทำให้ส่วนลดดอกเบี้ยแบบขั้นบันไดในช่วงต้นนั้น ก็จะมีจำนวนที่มาก ในขณะที่ช่วงท้ายของสัญญานั้นก็จะมีมูลค่าน้อยลง สอดคล้องไปกับการคิดคำนวณดอกเบี้ยแบบลดต้นลดดอก⁵⁴ อย่างไรก็ตาม การกำหนดส่วนลดในดอกเบี้ยเข้าซื้อในลักษณะดังกล่าว ไม่สามารถสะท้อนต้นทุนการดำเนินการของผู้ให้เข้าซื้อได้ และนอกจากนี้ยังอาจเป็นการเพิ่มภาระให้กับผู้ประกอบการ

⁵⁴ ธนาคารแห่งประเทศไทย, "การคิดดอกเบี้ยเงินกู้แบบลดต้นลดดอก," สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2567, <https://www.bot.or.th/th/satang-story/rights-responsibility/effectiverate.html>.

ธุรกิจซึ่งจะถูกสะท้อนกลับมาเป็นราคาที่สูงขึ้นกับผู้บริโภคหรือผู้เช่าซื้อได้ โดยที่ผู้บริโภคหรือผู้เช่าซื้อที่จะได้ประโยชน์ในประเด็นดังกล่าวล้วนเป็นผู้บริโภคที่มีเสถียรภาพทางการเงินดี แต่ภาวะอาจตกกลับมากลุ่มผู้บริโภคหรือผู้เช่าซื้อที่มีเสถียรภาพทางการเงินต่ำและไม่มั่นคง

5. มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสัญญาเช่าซื้อในต่างประเทศ

มาตรการทางกฎหมายในธุรกิจเช่าซื้อที่ใช้ในการควบคุมสัญญาเช่าซื้อในต่างประเทศ มีโครงสร้างลักษณะที่ปรากฏในสองรูปแบบ ในรูปแบบต่อไปนี้ (1) กฎหมายที่ควบคุมเนื้อหาของสัญญาเช่าซื้อโดยตรงและ (2) กฎหมายที่ควบคุมในธุรกิจการเช่าซื้อโดยตรง ซึ่งต่างก็มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการรักษาเสถียรภาพทางกลไกตลาด สนับสนุนให้เกิดการแข่งขัน และเป็นการคุ้มครองผู้เช่าซื้อซึ่งมีอำนาจต่อรองน้อยกว่า โดยสร้างอุปสรรคแก่ผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อน้อยที่สุด โดยกฎหมายจะมีการกำหนดรายละเอียดที่ต้องแสดงให้ปรากฏบนสัญญาเช่าซื้อ และมีการกำหนดขอบเขตของการใช้สิทธิ และหน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้ออย่างเคร่งครัดแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ โดยการพิจารณากฎหมายของต่างประเทศที่เลือกทำการศึกษาจะอาศัยการพิจารณาจากประเทศที่มีโครงสร้างเชิงกฎหมาย และกลไกตลาดที่แข็งแกร่ง รวมถึงจำนวนยานพาหนะภายในประเทศ โดยเลือกพิจารณาจากสถิติที่มีการเก็บรวบรวมของ International Organization of Motor Vehicle Manufacturers (OICA)⁵⁵ ประกอบ Ease of Doing Business score⁵⁶ พบว่าประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ และรัฐแคลิฟอร์เนียสหรัฐอเมริกา จัดเป็นรัฐหรือประเทศที่มีจำนวนผู้ใช้รถยนต์ในอัตราส่วนที่สูงต่อจำนวนประชากร ในขณะที่โครงสร้างทางด้านกฎหมายในการคุ้มครองผู้เช่าซื้อมีความแข็งแรง ทั้งยังเป็นประเทศที่มีความง่ายในการประกอบธุรกิจ ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงโครงสร้างทางด้านกลไกตลาดที่มีเสถียรภาพ และเหมาะแก่การศึกษาอย่างยิ่ง โดยในการศึกษาจะมุ่งเน้นไปที่การควบคุมสัญญาเช่าซื้อใน 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

⁵⁵ Organisation Internationale des Constructeurs d'Automobiles (n 1)

⁵⁶ The World Bank, "คะแนนการเริ่มต้นธุรกิจ," สืบค้นเมื่อ 17 เมษายน 2567,

<https://subnational.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/starting-a-business/score>.

5.1 มาตรการด้านการแสดงข้อมูลค่าใช้จ่ายแก่ผู้เช่าซื้อก่อนการทำสัญญา

การคุ้มครองในด้านของเนื้อหาหรือข้อมูลค่าใช้จ่ายที่จะต้องแสดงปรากฏบนสัญญาเช่าซื้อในแต่ละประเทศจะมีการระบุในรายละเอียดพื้นฐานที่ผู้เช่าซื้อควรพิจารณาสืบทราบอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าในบางประเทศนั้น กฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องมีแสดงค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ให้เข้าใจง่ายชัดเจนในลักษณะที่ผู้เช่าซื้อสามารถทำความเข้าใจได้โดยไม่เกิดการเข้าใจผิด โดยแต่ละประเทศจะมีการกำหนดรายละเอียดในเรื่องดังกล่าวต่อไปนี้

แคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายแพ่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียฉบับแก้ไขล่าสุดปี ค.ศ. 2022 มีการกำหนดรายละเอียดที่จะต้องแจกแจงเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นตามสัญญาซื้อขาย ก่อนข้างละเอียดซึ่งประกอบไปด้วยทั้งค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าซื้อ ค่าอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับยานยนต์ ค่าประกันภัย ค่าใช้จ่ายเพื่อการดูแลบำรุงรักษายานพาหนะ ค่าใช้จ่ายซึ่งต้องจ่ายให้แก่รัฐ ซึ่งรวมไปถึงค่าธรรมเนียม และภาษีที่ต้องชำระ โดยแยกส่วนอย่างชัดเจน^{57 58}

ประเทศสิงคโปร์

การควบคุมสัญญาเช่าซื้อของสิงคโปร์ตามพระราชบัญญัติการเช่าซื้อ พบว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศไทย ซึ่งกำหนดรายละเอียดที่สัญญาเช่าซื้อจะต้องระบุตั้งแต่ราคา ดอกเบี้ย และค่าใช้จ่ายตามสัญญาเช่าซื้อ รวมไปถึงค่าจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อจะต้องแบกรับเพิ่มเติมซึ่งไม่เกี่ยวกับการเช่าซื้อไม่ว่าจะเป็น ค่าใช้จ่าย หรือค่าธรรมเนียมต่าง ๆ สำหรับการขนส่งซึ่งรวมไปถึงค่าประกันภัย ค่าจดทะเบียน และค่าสิทธิในการถือครองรถยนต์ (Certificate of Entitlement) ซึ่งจะต้องปรากฏในสัญญาเช่าซื้อสำหรับกรณีที่เป็นการเช่าซื้อรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์^{59 60}

⁵⁷ California Civil Code, Division 3, Part 4, Title 14, Chapter 2b - Automobile Sales Finance Act, Section 2982. Amended 2022.

⁵⁸ California Civil Code, Division 3, Part 4, Title 14, Chapter 2b - Automobile Sales Finance Act, Section 2982.2. Amended 2022.

⁵⁹ Hire-Purchase Act 1969, PART 2, FORM AND CONTENTS OF REGULATED AGREEMENTS, Requirements relating to regulated agreements, Section 3.

⁶⁰ Hire-Purchase Act 1969, SECOND SCHEDULE INFORMATION FOR PROSPECTIVE HIRERS.

ประเทศญี่ปุ่น

การเช่าซื้อในกฎหมายญี่ปุ่นจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติการขายแบบผ่อนชำระปี ค.ศ. 1961 กำหนดให้สัญญาเช่าซื้อจะต้องระบุรายละเอียดค่าใช้จ่ายตามมาตราฐานที่ควรปรากฏบนสัญญาเช่าซื้อทั้งหมด ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงไม่ต่างไปจากกฎหมายไทย⁶¹
62 63 64

5.2 มุลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อภายหลังมีการเลิกสัญญาและขายทอดตลาดทรัพย์สินที่เช่าซื้อ

กรณีที่มีสัญญาเลิกกันผู้ให้เช่าซื้อจะทำการกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อ และนำออกประมูลด้วยวิธีการขายทอดตลาด ซึ่งภายหลังจากที่ทำการขายทรัพย์สินได้ในราคาเท่าใดแล้ว จะนำยอดเงินดังกล่าวมาหักกลับกับมุลหนี้ส่วนที่ยังขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งหากราคาที่ได้จากการขายทอดตลาดนั้น ไม่เพียงพอต่อมุลหนี้ที่คงเหลือตามสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องรับภาระของมุลหนี้ดังกล่าวที่คงเหลืออยู่ โดยกฎหมายในแต่ละประเทศอาจมีรายละเอียดของมุลหนี้ที่อาจเรียกเก็บได้ ภายหลังการหักกลับจำนวนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดต่างกันไป โดยสรุปดังนี้

แคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา

มุลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อใน หมายถึงยอดค้างซึ่งรวมทั้งค่าเช่าซื้อคงค้างและค่าใช้จ่ายค้างชำระอื่น ๆ ทั้งด้วยดอกเบี้ยเช่าซื้อที่แม้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ ซึ่งผู้ให้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบ

⁶¹ Installment Sales Act, Chapter II, Installment Sales Section 1, General Provisions, (Indication of the Terms and Conditions of Installment Sales), Article 3 (1).

⁶² Installment Sales Act, Chapter II, Installment Sales Section 1, General Provisions, (Indication of the Terms and Conditions of Installment Sales), Article 4.

⁶³ Ordinance for Enforcement of the Installment Sales Act, Chapter I, Installment Sales Section 1, General Provisions, (Method for Indication of the Terms and Conditions of Installment Sales), Article 1 (1).

⁶⁴ Ordinance for Enforcement of the Installment Sales Act, Chapter I, Installment Sales Section 1, General Provisions, (Method for Indication of the Terms and Conditions of Installment Sales), Article 5.

ในมูลค่าดังกล่าวทั้งสิ้น และยังกำหนดให้ผู้ขายมีหน้าที่ต้องแจ้งสาระสำคัญดังกล่าวให้แก่ผู้ซื้อด้วย⁶⁵

66

ประเทศสิงคโปร์

ทั้งพระราชบัญญัติการเช่าซื้อ รวมทั้งกฎหมายอื่น ไม่ได้มีกฎหมายใดกำกับ หรือจำกัดสิทธิของเจ้าของ หรือผู้ให้เช่าซื้อโดยตรง ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายเพียงกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ให้เช่าซื้อ อาจเรียกค่าใช้จ่ายภายหลังการขายทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้เพียงเท่าที่เป็นยอดสุทธิหักกลับกับราคาขายของทรัพย์สินที่กลับเข้าครอบครองของสัญญาเช่าซื้อเท่านั้น^{67 68 69}

ประเทศญี่ปุ่น

การเช่าซื้อรถยนต์ตามกฎหมายญี่ปุ่นมีการกำหนดรายละเอียดในส่วนของสิทธิสำหรับผู้ขายก่อนชำระเลียด โดยกำหนดอย่างชัดเจนในกรณีที่สัญญาถูกยกเลิก ผู้ขายไม่อาจเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระเงินนอกเหนือจากที่ระบุในสัญญาได้ ทั้งนี้ไม่จำกัดสิทธิในการเรียกค่าเสียหายจากการผิดนัดแต่อย่างใด โดยกฎหมายกำหนดกฎหมายย่อยลงไปอย่างครอบคลุม โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องสรุปดังต่อไปนี้^{70 71}

⁶⁵ California Civil Code, Division 3, Part 4, Title 14, Chapter 2b - Automobile Sales Finance Act, Section 2983.2 (8). Amended 2022.

⁶⁶ California Civil Code, Division 3, Part 4, Title 14, Chapter 2b - Automobile Sales Finance Act, Section 2983.2 (9). Amended 2022.

⁶⁷ Hire-Purchase Act 1969, PART 4 HIRERS, Hirer's rights and immunities when goods repossessed, Section 17 — (2).

⁶⁸ Hire-Purchase Act 1969, PART 4 HIRERS, Hirer's rights and immunities when goods repossessed, Section 17 — (3).

⁶⁹ Hire-Purchase Act 1969, THIRD SCHEDULE NOTICE TO HIRERS Under the provisions of the Hire-Purchase Act 1969 — (e).

⁷⁰ Installment Sales Act, Chapter II, Installment Sales Section 1, General Provisions, (Restriction on the Amount of Compensation for Damages Accompanying the Cancellation of a Contract), Article 6.

⁷¹ Ito, Shinji. "What Happens If You Can't Pay Your Car Loan? What to Do If You're in Arrears or in Danger of Defaulting." *Carmo.jp*, April 2021. <https://car-mo.jp/mag/category/tips/buy/loan/delay/>.

(1) กรณีที่ผู้ขายได้รับคืนสินค้าแล้ว ผู้ขายอาจเรียกเงินได้เพียงส่วนต่างระหว่างมูลค่าของทรัพย์สิน ณ เวลาที่กลับเข้าครอบครองทรัพย์สิน กับกำไรที่พึงคาดหมายได้ตามปกติจากสัญญา

(2) กรณีที่ทรัพย์สินไม่อาจส่งคืนแก่ผู้ขายได้ ผู้ขายอาจเรียกจำนวนเงินที่พึงคาดหมายได้จาก การผ่อนชำระตามสัญญาที่คงเหลืออยู่ทั้งหมด

5.3 ส่วนลปิดบัญชี

กฎหมายในหลายประเทศมีการกำหนดให้ผู้เช่าซื้อที่ชำระค่างวดเช่าซื้อล่วงหน้าซึ่งเป็นผลให้สัญญาเช่าซื้อเสร็จสิ้นลงก่อนเวลาที่สัญญากำหนด มีสิทธิในการได้รับส่วนลดดอกเบี้ยตามโครงสร้างของกฎหมายหรือสัญญาที่ตกลงกัน โดยอาศัยแนวคิดทางด้านการเงิน โดยการศึกษากฎหมายในต่างประเทศ สรุปประเด็นดังนี้

แคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา

การชำระเงินค่างวดล่วงหน้าก่อนสัญญาถึงกำหนด สามารถกระทำได้โดยไม่มีเงื่อนไข โดยกฎหมายอนุญาตให้ผู้ซื้อในสัญญาซื้ออขายแบบมีเงื่อนไขอาจสามารถชำระค่างวดล่วงหน้าเพื่อปิดบัญชีเช่าซื้อได้ทุกเมื่อ และมีสิทธิในการได้รับส่วนลดหรือเครดิตเงินคืน ทั้งนี้กฎหมายยังกำหนดถึงจำนวนเงินขั้นต่ำที่ผู้ซื้อต้องมีสิทธิได้รับ⁷²

ประเทศสิงคโปร์

การชำระเงินค่างวดล่วงหน้าสำหรับสัญญาเช่าซื้อ ในกฎหมายสิงคโปร์ตามพระราชบัญญัติการเช่าซื้อปี ค.ศ. 1969 ซึ่งมีการปรับแก้ไขล่าสุดปี ค.ศ. 2020 เดิมมีการใช้หลัก Rule of 78⁷³ เพื่อใช้ในการคิดคำนวณกรณีผู้เช่าซื้อชำระเงินปิดบัญชีก่อนกำหนด อย่างไรก็ตามก็ตีกฎเกณฑ์ดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปจากการแก้ไขกฎหมายครั้งล่าสุดแล้ว โดยกำหนดเพียงสิทธิที่ผู้เช่าซื้อจะชำระเงินค่างวดก่อนกำหนดได้เท่านั้น⁷⁴

⁷² California Civil Code, Division 3, Part 4, Title 14, Chapter 2b - Automobile Sales Finance Act, Section 2982 (l). Amended 2022.

⁷³ Ministry of Trade & Industry Singapore (MTI), "Hire-Purchase," accessed May 1, 2024, <https://www.mti.gov.sg/Resources/Legislation/Hire-Purchase-FAQs>.

⁷⁴ Hire-Purchase Act 1969, PART 4 HIRERS, Early completion of agreement 13.

ประเทศญี่ปุ่น

ในเรื่องของส่วนลดปิดบัญชีตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น จากที่ได้ทำการศึกษากฎหมาย การผ่อนชำระในประเทศญี่ปุ่นเอง รวมทั้งกฎหมายอื่น ๆ ประกอบ ไม่ปรากฏข้อใดที่เกี่ยวข้องกับการ ได้รับส่วนลดในกรณีผู้ซื้อทำการชำระค่างวดล่วงหน้า ดังนี้ จึงยอมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งสามารถกระทำได้ และเป็นสิทธิของผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ขาย เองในการจะพิจารณาส่วนลดดังกล่าวหรือไม่ก็ได้⁷⁵

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

定会เห็นว่าแนวทางในการควบคุมสัญญาเช่าซื้อตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วย สัญญา เรื่องให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 ของ ประเทศไทยมีควายพยายามในการควบคุมและกำกับผู้ประกอบการธุรกิจเช่าซื้อในหลากหลายเรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องของการจำกัดภาระค่าใช้จ่ายที่ซึ่งทางผู้ประกอบการจะสามารถเรียกเก็บจากผู้เช่าซื้อได้ ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดอุปสรรคแก่ผู้ประกอบการให้เช่าซื้อต่าง ๆ ในการรักษาต้นทุน ดำเนินการที่สูงขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจ ส่งผลให้สถาบันธุรกิจเช่าซื้อจะต้องแบกรับต้นทุนและความ เสี่ยงทางด้านเครดิตที่สูงขึ้น ส่งผลให้มีความจำเป็นที่จะต้องตั้งสำรองหนี้สูญสูงขึ้น เพราะกำไรที่ คาดหมายน้อยลง และตามมาด้วยการปล่อยสินเชื่อยากขึ้น ก่อให้เกิดการแข่งขันตามกลไกตลาด น้อยลง นำมาสู่การกีดกันผู้ประกอบการให้เช่าซื้อรายใหม่ เพราะความยากในการประกอบธุรกิจ และไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ของธุรกิจนั้น ๆ ได้⁷⁶ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วผู้ประกอบการ

⁷⁵ กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมคัมไซ, "Consumer consultation case," (17 มิถุนายน 2564), สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2567, https://www.kansai.meti.go.jp/4syokei/soudan/jirei/jirei9_2.html#:~:text=%E5%89%B2%E8%B3%A6%E8%B2%A9%E5%A3%B2%E6%B3%95%E3%81%A7%E3%81%AF%E3%80%81%E7%BF%8C%E6%9C%88,%E3%81%93%E3%81%A8%E3%81%8C%E5%8E%9F%E5%89%87%E3%81%A8%E3%81%AA%E3%82%8A%E3%81%BE%E3%81%99%E3%80%82.

⁷⁶ Nida Broughton, "Economic Rationales for Regulating Markets," (Scrutiny Unit, June 2011), สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2567, <https://www.parliament.uk/globalassets/documents/commons/Scrutiny/Rationale-for->

รายใหญ่จำนวนมากย่อมนำราคาต้นทุนหรือภาระค่าใช้จ่ายที่ต้องแบกรับนี้คิดคำนวณลงไป ในดอกเบียสัญญาเช่าซื้อที่สูงขึ้นได้

ประเด็น	ไทย	แคลิฟอร์เนีย	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น
การแสดงข้อมูล ค่าใช้จ่ายแก่ผู้เช่าซื้อ ก่อนการทำสัญญา	ระบุค่าใช้จ่ายตาม สัญญาตลอดจน สัญญาสิ้นสุด และ ค่าใช้จ่ายกรณีไม่ ปฏิบัติตามสัญญา	ระบุค่าใช้จ่ายตาม สัญญา ตลอดจน ค่าใช้จ่ายที่ เกี่ยวข้องกับ ยานพาหนะทั้งสิ้น	ระบุค่าใช้จ่ายตาม สัญญา และ ค่าใช้จ่ายที่ เกี่ยวข้องกับ ยานพาหนะ	ค่าใช้จ่ายตาม สัญญา และ ค่าใช้จ่ายกรณีไม่ ปฏิบัติตามสัญญา โดยทั่วไป
มูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ ตามสัญญาเช่าซื้อ	เงินค่างวดค้างชำระ ค่าทวงถาม แต่ไม่ รวมถึงค่างวดที่ยัง ไม่ถึงกำหนดชำระ	เงินค่างวดคงค้าง ค่าใช้จ่าย ตลอดจน ค่างวด ดอกเบีย ที่ ยังไม่ถึงกำหนด ชำระ	เงินค่างวดคงค้าง คงเหลือตามสัญญา เช่าซื้อ หักลบกับ ยานพาหนะ	ส่วนต่างของทรัพย์สิน กับ ำาไร พึ่ง คาคหมาย หรือที่ พึ่งคาคหมายตาม สัญญา
ส่วนลดปิดบัญชี	คิดคำนวณแบบ ขึ้นบันไดร้อยละ 60 ร้อยละ 70 หรือ ทั้งหมด	มีการกำหนดสิทธิใน การได้รับเครดิตเงิน คืน	ไม่มี	ไม่มี

ดังจะเห็นได้ว่าประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้อำนาจให้เช่าซื้อรถยนต์และ รถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 เมื่อเปรียบเทียบกับในต่างประเทศ มีลักษณะ ที่ค่อนข้างเป็นการปลักภาระไปยังผู้ประกอบการธุรกิจ โดยเน้นไปที่การจำกัดสิทธิของผู้ประกอบธุรกิจ ในการแสวงหารายได้ที่ควรจะเป็น แต่กลับมิได้ควบคุมผู้ประกอบการให้เช่าซื้อในการส่งเสริมความ สมมาตรของข้อมูล หรือการปลักดันผู้บริโภคให้มีความรู้ความเข้าใจทางการเงินอันดี (Financial literacy) เพื่อส่งเสริมกลไกตลาดให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม และก่อให้เกิดสวัสดิภาพอันดี นำมาสู่ ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ และความคุ้มครองผู้บริโภคตามที่ควรเป็น

6.2 ข้อเสนอแนะ

ในการร่างกฎหมายหรือปรับแก้ไขกฎหมายเพื่อรักษาเสถียรภาพของกลไกตลาดอันเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายเอกชน และเพื่ออาศัยประโยชน์จากกลไกตลาดในการรักษาประโยชน์ของผู้บริโภค ดังนี้ กฎหมายจะต้องรากฐานเพื่อให้ตลาดในธุรกิจเข้าซื้อที่มีลักษณะใกล้เคียงกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์มากที่สุด เช่นต่อไปนี้

(1) การมีมาตรการกำกับเนื้อหาของสัญญาให้ต้องแสดงรายการค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อย่างละเอียดนอกเหนือไปจากเพียงค่าเช่าซื้อ รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเงิน (Financial literacy) ให้กับผู้บริโภคก่อนการเข้าทำสัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสัญญาประเภทผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจสูงเช่นสัญญาเช่าซื้อ ย่อมเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคที่เช่าซื้อให้สามารถประเมินสถานภาพทางการเงินที่อาจเกิดขึ้นภายหลังจากการเช่าซื้อได้ดียิ่งขึ้น

(2) แก้ไขเรื่องการจำกัดมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อให้สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงของผู้ประกอบธุรกิจ เพราะการประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อของผู้ประกอบการต่าง ๆ ย่อมมีต้นทุนที่ต้องคำนึงถึงหลายปัจจัย การจำกัดสิทธิดังกล่าวอาจเป็นการสร้างภาระที่เกินควรให้แก่ผู้ประกอบการ จึงสมควรให้มีการทบทวนโดยพิจารณาสิทธิที่ผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกได้ตามแต่กรณีอย่างชัดเจน โดยคำนึงถึงผลตอบแทนที่สมควรได้รับอย่างเหมาะสม

(3) ส่วนลดดอกเบี้ยเช่าซื้อ ไม่เป็นการช่วยเหลือผู้บริโภคโดยภาพรวม เพราะกลุ่มผู้เช่าซื้อที่ไม่มีความสามารถในการชำระแม้แต่ค่าเช่าซื้อย่อมไม่สามารถที่จะชำระเงินเพื่อปิดบัญชีเช่าซื้อได้กลับแต่เป็นการช่วยเหลือผู้บริโภคหรือผู้เช่าซื้อที่มีเสถียรภาพทางการเงินดี ซึ่งภาระต้นทุนที่มากขึ้นจากส่วนลดนี้ ผู้ประกอบธุรกิจย่อมถูกเฉลี่ยเป็นดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้น เพื่อสามารถที่จะคงต้นทุนที่ต้องแบกรับ และผลกำไรที่คาดหวังได้เช่นเดิม จึงสมควรพิจารณาแก้ไขยกเลิกหรือปรับลดในลักษณะที่เหมาะสมและเป็นธรรมกับผู้บริโภคทุกราย

References

- ASEAN Automotive Federation. "Statistics Year-to-Date March 2024." 2024. Accessed May 1, 2024. https://www.asean-autofed.com/files/AAF_Statistics_ytd_mar2024.pdf.
- Jean-Jacques Rousseau. *The Social Contract & Discourses*. Translated by G. D. H. Cole. 2014. Accessed May 4, 2024. <https://www.gutenberg.org/cache/epub/46333/pg46333-images.html>.
- Ministry of Trade & Industry Singapore (MTI). "Hire-Purchase." Accessed May 1, 2024. <https://www.mti.gov.sg/Resources/Legislation/Hire-Purchase-FAQs>.
- Nida Broughton. "Economic Rationales for Regulating Markets." *Scrutiny Unit*, June 2011. Accessed May 20, 2024. <https://www.parliament.uk/globalassets/documents/commons/Scrutiny/Rationale-for-regulating-markets.pdf>.
- Organisation Internationale des Constructeurs d'Automobiles. "2023 Production Statistics." 2023. Accessed May 1, 2024. <https://www.oica.net/category/>.
- กระทรวงพลังงาน, สำนักนโยบายและแผนพลังงาน. *ถ่านหิน เชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้า*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน, 2552. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2553. <http://www.eppo.go.th/coal/pt-KPC2544-01.html>.
- กรุงเทพธุรกิจ. "เครดิตบูโรเปิด ไตรมาสแรก หนี้เสียทะลัก 1.09 ล้านล. รถยนต์-บ้าน หนี้พุ่ง." 12 พฤษภาคม 2567. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2567. <https://www.bangkokbiznews.com/finance/investment/1126424>.
- เขมภัทร ทฤษฎีคุณ. "แนวคิดเกี่ยวกับการลดภาระของประชาชนจากการปฏิบัติตามกฎหมาย." *หนังสือรพีคณะนิติศาสตร์* (2562): 91, 99.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. *กฎหมายว่าด้วยสัญญา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ทีทีบี. "10 วิธีลดค่าใช้จ่ายเมื่อซื้อรถ 1 คัน." 11 กรกฎาคม 2564. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2567. <https://www.ttbank.com/th/fin-tips/detail/10-lists-usage-buy-car>.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. "การคิดดอกเบี้ยเงินกู้แบบลดต้นลดดอก." สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2567. <https://www.bot.or.th/th/satang-story/rights-responsibility/effectiverate.html>.

เมื่อกฎหมายดั่งขึ้น เสียงป็นก็เงียบลง?

ธนาคารแห่งประเทศไทย. "การเปิดรับฟังความคิดเห็นต่อ (ร่าง) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกำกับดูแลธุรกิจการให้เข้าซื้อและการให้เข้าแบบสืซึ่งรถยนต์และรถจักรยานยนต์." 15 สิงหาคม 2565. สืบค้นเมื่อ 6 พฤษภาคม 2567. <https://www.bot.or.th/th/news-and-media/news/news-20220815.html>.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. "รายงานเสถียรภาพการเงินรายไตรมาสประจำไตรมาสที่ 3 ปี 2566." 2566. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2567. https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/reports/financial-stability-snapshot/FSSnapshot_O366.pdf.

ธีรพัฒน์ บุญญอารักษ์. "พฤติกรรมกรเลือกซื้อรถยนต์ของผู้บริโภคจังหวัดนครปฐม." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2560.

บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. *กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538. ปกป้อง จันวิทย์. "แนวคิดว่าด้วยประสิทธิภาพและความยุติธรรมในนิติเศรษฐศาสตร์." 2553. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2567. <http://pokpong.org/wp-content/uploads/justice-and-efficiency-in-law-and-econ.pdf>.

ประชาชาติธุรกิจ. "ทิสโก้" ส่งเทรดเข้าซื้อ." 25 มิถุนายน 2563. สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2567. <https://www.prachachat.net/finance/news-153459>.

วันรักษ์ มีมณีนาคิน. *หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562.

วิชิตา คะแนนสิน และ ณัฐมน สุนทรมีเสถียร. "มองโลกแบบ 'ประโยชน์นิยม' แนวคิดที่เชื่อว่าประโยชน์ของคนส่วนใหญ่คือสิ่งที่ดีที่สุด." 23 เมษายน 2564. สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2024. <https://becommon.co/culture/thought-utilitarianism/>.

ศักดิ์ดา ธนิตกุล. *กฎหมายกับธุรกิจ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2559.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. "คุดอกเบี่ยเข้าซื้อ ไม่เกิน 15% กัับการปรับตัวของผู้ประกอบการ." 12 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2567. <https://www.kasikomresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Line-Today-12-11-21.aspx>.

สุธาบตี สัตตบุศย์. *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: แผนกวิชานิติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

สุพริศร์ สุวรรณิก. "หนี้ครัวเรือนไทย: เพราะเหตุใดจึงต้องกังวล?" 18 มีนาคม 2566. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2567. https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/Article_20Mar2023_01.html.